

**Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio
lietuviškų mokyklų
9–12/I–IV gimnazijos klasių mokiniams**

9–10 klasės (I–II gimnazijos klasės)

2024 m.

Miesto (rajono) etapas

Užduočių atlikimo laikas – 2 val.

.....
dalyvio kodas

Vertinimas: _____

I UŽDUOTIS

Lapė alkana pakiemiais bėgiojo,
Sau maisto ieškojo.
Viduj prūdo plaukančių žąsų būrį mato, –
Kaip jos klykau', kaip nardo, kaip uodegas stato.
Tyko lapė ant krašto, suskliaudusi ausis,
Pabraukusi uodega, primerkusi akis.
Bet kad niekaip prigauti žąsų negalėjo,
Ir alkanai nuo prūdo pabėgti reikėjo:
„Kam turiu, – sako, – žąsis nekaltas draskyti!
Pritink lapei su paukščiais sandarą laikyti.“

Simonas Stanevičius, „Varna ir lapė“

Atsakykite į klausimus:

1. Nurodykite šio eiliuoto kūrinio žanrą.

2. Pakomentuokite būdingiausias šio žanro bruožus.

3. Koks Antikos autorius, į kurio pavyzdžius orientavosi lietuvių kūrėjai, laikomas šio literatūrinio žanro pradininku? Su koku žymiu jo kūriniumi galima sugretinti pateiktą eiliuotą lietuvišką kūrinį?

4. Kas sukūrė pirmuosius šio žanro kūrinius lietuvių kalba? Nurodykite bent vieną autorių.

5. Trumpai apibūdinkite kūrinio autoriaus kultūrinius nuopelnus.

Vertinimas

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas).

Suma:

II UŽDUOTIS

Atsakykite į klausimus:

Vertinimas

1. Į šiuos žodynus įtraukiami žodžiai, kilę iš kitų kalbų ir priimtini bendrinei kalbai, nors iš jų formos ar reikšmės dažnai negalima nustatyti, per kurias kalbas jie atėjo. Jų svetimą kilmę patvirtina kitos kalbos, nes šie žodžiai jose kartojasi. Daugelio šių žodžių šaltinis – senovės graikų ar lotynų kalbos, nors gali būti ir kitos Europos ar tolimų kraštų kalbos. Dažnai šie žodžiai reiškia sąvokas, kurios svarbios mokslui, kultūrai, technikai, menui, politikai, taip pat jie gali būti tolimų kraštų įvairių specifinių realiųjų pavadinimai. Šie žodžiai dažnai vartojami ir mokslinio stiliaus tekstuose, nes dalis jų yra įvairių sričių terminai. Kokių tai žodžių žodynai?

2. Šis miesto pavadinimas yra atsiradęs iš vyro vardo, kuris šiuo metu yra vienas dažniausių Lietuvos gyventojų asmenvardžių, nes tokį vardą turėjo ir vienas šios gyvenvietės įkūrėjų. Šis miestas yra netoli Latvijos, išnykusios baltų genties žiemgalių teritorijoje, dabartiniame vakarų aukštaičių šiauliškių areale. Šiame mieste yra gimusi rašytoja, literatūros kritikė, visuomenininkė Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė. Už keliolikos kilometrų nuo šio miesto yra gimęs aktyvus visuomenės veikėjas Matas Slančiauskas, kuris lietuviškos spaudos draudimo metais iš vietos žmonių rinko tautosaką, kuri vėliau buvo publikuota. Koks tai miestas?

3. Šia kalba kalbėjo baltų tauta, gyvenusi tarp Vyslos ir Kuršių marių, o ja kalbėjusios tautos vardas pirmą kartą paminėtas IX a. Ši kalba turėjo išlaikiusi bevardės giminės daiktavardžius, o kirtis joje buvo laisvas kaip ir lietuvių kalboje. Iš šios kalbos rašytinių ir spausdintų paminklų gerai matyti, kad kalba buvo išlaikiusi senąjį indoeuropiečių dvibalsį *ei*, plg. *deiwās*, kuris kirčiuotoje pozicijoje lietuvių ir latvių kalbose tapo *ie*, plg. *dievas*, *dievs*. Šioje kalboje fiksuota skolinių, ypač iš lenkų ir vokiečių kalbų. Ši baltų kalba išnyko XVII a., nors ja dar galėjo kalbėti vienas kitas žmogus ir XVIII a. pradžioje. Kokia tai baltų kalba?

4. Šios žodžio dalies lietuviško pavadinimo autorius yra Jonas Juška, o jį išpopuliarino Jono Jablonskio gramatikos, nors šalia jo jose vartotas ir kitas terminas. Su šiuo žodžio elementu daromi nauji žodžiai, kitos to paties žodžio formos. Lietuvių kalbos sakiniuose iš šios žodžio dalies matyti žodžio formos santykiai su kitomis formomis, žodžio vieta atitinkamos morfologinės kategorijos sistemoje. Kokia tai žodžio dalis?

Vertinimas: už kiekvieną teisingą atsakymą po 2 taškus.

Suma:

III UŽDUOTIS

Nurodykite lietuvių rašytojus(-as), kuriuos(-ias) apibūdina pateikti teiginiai:

Vertinimas

1.

- Rašytojas buvo kilęs iš Dzūkijos, rinko ir užrašinėjo dzūkų tautosaką. Jo kūryboje daug tautosakinių elementų, folklorine stilistika jis sukūrė ir savo padavimus.
- Studijavo Kijevo ir Lvovo universitetuose, aktyviai reiškėsi politinėje prieškario veikloje, gyvenimą baigė emigracijoje JAV.

2.

- Rašytojos kūryba buvo susijusi su urbanistine kultūra ir aplinka.
- Ji kūrė ir poeziją vaikams. Lyrinis šios poezijos subjektas buvo miesto vaikas.

3.

- Rašytojas parašė ne vieną romaną, kurio veiksmas vyksta sovietmečio Vilniuje.
- Jis laikomas ryškiausiu *homo sovieticus* kritiku lietuvių prozoje.

Vertinimas: už kiekvieną teisingą atsakymą po 2 taškus.

Suma:

IV UŽDUOTIS

Apyaušriu ant laidų šalia tuščios autostrados nutūpdavo paukščių pulkai. Keletui poilsio akimirų. Moterį tuo laiku pažadindavo vaikas. Pakeltas delnuose, jis trindavosi į jos smakrą švelnute naujagimio galva, kol tylinčių erdvę užliedavo plieninė ryto šviesa.

Tą dieną dingo šuo, kudlotas, margas, priklydęs valkata. Savaitę nakvojęs karklų krūme, kur vyresnysis berniukas buvo įrengęs jam guolį, vieną pavakarę jis negrįžo. Užmigdžiusi mažąją moteris apėjo namus, paskui išvaikščiojo raustančiomis gudobelėmis apaugusią laukymę. Virš tvenkinio, prižėlusio vandens žolių, kilo vėsus, smelkiantis rūkas. Šuns nesimatė. Nesimatė ir vaiko. Ji tyliai šūktelėjo. Paskui šūktelėjo garsiau. Niekas neatsiliepė.

Į lauką išėjo ir vyras. Berniuką jie surado karklų krūme, šuns guolyje, miegantį tarp šieno ir kaulų. Žadinamas vaikas pašoko:

– Parėjo? Jau sugrįžo?

Vanda Juknaitė, „Stiklo šalis“, ištrauka

Atsakykite į klausimus:

Vertinimas

1. Kuo prijungtas šalutinis sakinytis prie pagrindinio sudėtiniame sakinyje *Pakeltas delnuose, jis trindavosi į jos smakrą švelnute naujagimio galva, kol tylinčių erdvę užliedavo plieninė ryto šviesa?* Įvardykite, koks tai šalutinis sakinytis.

2. Tekste pavartotas žodis *kudlotas* (plg. ...šuo, kudlotas, margas...), kuris yra senoji svetimybė. Pakomentuokite, kaip vertintina šio žodžio vartoseną meninio stiliaus tekstuose.

3. Sakinyje *Virš tvenkinio, prižėlusio vandens žolių, kilo vėsus, smelkiantis rūkas* suraskite akūtinį (tvirtapradį) kirčiuotą skiemenį ir sukirčiuokite jį turintį žodį. Iš kokios žodžio formos jis padarytas? Parašę pamatinę žodžio formą, ją sukirčiuokite.

4. Raskite tekste pavartotus neveikiamosios rūšies dalyvius ir juos parašę nurodykite jų laiką.

5. Tekste pavartotas veiksmažodis *šūktelėti* (plg. *Ji tyliai šūktelėjo*), kuris yra vedinys. Parašę priesagą, su kuria padarytas šis veiksmažodis, pateikite dar bent vieną ją turintį veiksmažodinį vedinį. Kokia bendra reikšmė sieja šiuos veiksmažodžius, kurią jiems suteikia priesaga?

6. Parašykite, kokios kalbos dalies funkciją atlieka tekste pavartotas žodis *mažąjį* (plg. *Užmigdžiusi mažąjį moteris apėjo namus...*). Ar tekste pavartotas žodis *vyresnysis* (plg. *...kur vyresnysis berniukas buvo...*) atlieka tos pačios kalbos dalies funkciją?

7. Tekste pavartotas daiktavardis *valkata* (plg. *priklydęs valkata*). Ar šiuo žodžiu vadinami moteriškos giminės asmenys? Kas sakinyje parodo, kurios lyties asmuo vadinamas tokiu daiktavardžiu?

Vertinimas: **0** (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas).

Suma:

Vertinimas

V UŽDUOTIS

Tą rytą, kai Daukantas išėjo į [...] ir basos jo kojos palietė vieškelio dulkes, visi Žemaitijos juodvarniai pakilo nuo medžių viršūnių. Kaip juodas debesis jie apsupo jam galvą, – kaip juodas ir tylus debesis, ir nė vienas neišdavė balso, o sparnais kuo tyliausiai sklendė per orą. Jų visko mačiusios akys labai nustebusios žiūrėjo žemyn, kur pilkame vieškelio fone judėjo maža žmogaus figūrėlė, – iš aukštybių žmogus toks mažas, o vieškelis toks ilgas, kad net iš čia, iš po debesies, jo galo ir pabaigos neįmanoma įžiūrėti, – kada tu nueisi, kaip tu nueisi, kur tu sustosi? Jie, išgyvenę Žemaitijoje žilus šimtmečius, nė vienas dar nebuvo matęs, kad toks jaunas žmogus taip toli pasiryžtų: į ateities miglas, į kasdienybės vargus, į gyvenimo skurdą, į gūdžiausių vienetų, į sunkiausio darbo vergiją.

Romualdas Granauskas, „Dvylika juodvarnių, apie Daukantą lakstančių“, ištrauka.

Atsakykite į klausimus:

Vertinimas

1. Perskaitykite pateiktą ištrauką ir nurodykite, kur pėsčiomis išeinantis vaizduojamas S. Daukantas? Kokie tai metai (nurodykite bent apytikriai)?

2. Kokių sričių veikalų parengė S. Daukantas?

3. Kokie pagrindiniai motyvai ir įvaizdžiai sieja R. Granausko kūrinį su lietuvių liaudies pasaka „Dvylika brolių, juodvarniais lakstančių“?

4. 2013 m. R. Granauskas išleido vieną žymiausių savo kūrinų, novelių knygą „Šventųjų gyvenimai“. Su koku kitu lietuvišku veikalu turi sąsają šis pavadinimas? Kas yra R. Granausko rinkinyje pavaizduoti šventieji?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas).

Suma:

VI UŽDUOTIS

Raskite mano langą,
sužvarbę žiemos balandžiai,
žvirbliai, sniegenos, zylės
iš apšerkšnijusių parkų,
žinių atneškit man,
paukščių balsais
vienatvėje kalbančiai –
šį rytą, užmiršus žodžius,
jums duonos trupinius parenku.

Raskite mano langą –
stiklai nuo šarmos dar užakę,
dvelkia pavasario vėju į širdį
skaudus netikrumas,
dega palangėje gal spindulys,
gal ledinė žvakė,
svyra į šviesą žiedynais
baltų pelargonijų krūmas.

Judita Vaičiūnaitė, „Žiemos paukščiai“

Atsakykite į klausimus:

1. Nurodykite, kokia yra tekste pavartotų veiksmažodžių nuosaka.

2. Kokiai bendra darybos reikšmė sieja tekste pavartotus vedinius *vienatvė* (plg... *vienatvėje kalbančiai*...) ir *netikrumas* (plg. ...*skaudus netikrumas*...)? Su kokiais kitomis priesagomis gali būti padaromi tos pačios bendros darybos reikšmės daiktavardžiai iš kitų daiktavardžių, būdvardžių ar kitų linksniuojamųjų žodžių? Parašykite bent vieną priesagą ir pateikite su ja padaryto žodžio pavyzdį.

3. Su koku veiksmažodžiu siejamas tekste pavartotas būdvardis *baltas* (plg. ...*baltų pelargonijų*...) ir kuo ypatinga šio veiksmažodžio esamojo laiko rašyba? Kaip rašomos iš šio veiksmažodžio esamojo laiko sudarytos formos? Pateikite bent vienos jų pavyzdį.

Vertinimas

4. Sukurkite trumpą tekstą, kurį sudaro ne mažiau nei 8 sakiniai, apie žiemą. Tekste pavartoję (nesikartojančius) bent tris epitetus ir dvi metaforas ar metonimijas, stiliaus figūras pabraukite ir nurodykite jų pobūdį.

Vertinimas

Vertinimas:

1-3 klausimas: 0 (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas).

4 klausimas: 0 (atsakymas neteisingas), **2-5** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas, priklausomai nuo atliktos užduoties kokybės), **6** (atsakymas teisingas).

Suma:

**Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų
9–12/I–IV gimnazijos klasių mokiniams**

**9–10 klasės (I–II gimnazijos klasės)
Rajono (miesto) etapas
2024 m.**

ATSAKYMAI

Maksimalus taškų skaičius: 56

I UŽDUOTIS

1. Pasakėčia.
2. Tai – didaktinės literatūros žanras, kuriam būdinga satyra, jo veikėjai dažniausiai yra gyvūnai. Pasakėčių tikslas – bendruomenės kultūrinės ir moralinės savivokos ugdymas. Kiekviena pasakėčia turi pamokymą (moralą), kuris arba suformuluojamas pasakėčios pabaigoje, arba integruojamas į bendrą pasakėčios pasakojimą.
3. Ezopas. Pasakėčia „Lapė ir vynuogės“.
4. Jonas Šulcas pirmasis parengė Ezopo pasakėčių leidimą lietuvių kalba (1706 m.). Pirmas originalias šešias pasakėčias lietuvių kalba XVIII a. viduryje sukūrė Kristijonas Donelaitis.
5. Iš Viduklės valsčiaus kilęs S. Stanevičius (1799–1848) buvo poetas, istorikas, filologas, žemaičių tautosakos rinkėjas, Vilniaus universiteto auklėtinis. Įkvėptas K. Donelaičio kūrybos, jis pirmasis Lietuvoje sukūrė lietuviškų pasakėčių ciklą bei žymią savo odę „Šlovė Žemaičių“, ir publikavo šiuos kūrinius kartu su Donelaičio pasakėčiomis leidinyje *Šešios pasakos Simono Stanevičiaus žemaičio ir antros šešios Krizo Donelaičio lietuvininko prūso*. Stanevičius buvo lietuvių tautosakos rinkėjas, parengęs pirmą Lietuvoje išleistą liaudies dainų rinkinį *Dainos Žemaičių* (1829), jis taip pat tyrinėjo lietuvių mitologiją, parengė lietuvių kalbos gramatiką.

II UŽDUOTIS

1. Tarptautinių žodžių žodynai.
2. Joniškis.
3. Prūsų kalba.
4. Galūnė.

III UŽDUOTIS

1. Vincas Krėvė-Mickevičius.
2. Judita Vaičiūnaitė.
3. Ričardas Gavelis.

IV UŽDUOTIS

1. Sakinys *kol tylinčių erdvę užliedavo plieninė ryto šviesa* prijungtas jungtuku *kol*. Šalutinis laiko aplinkybės sakinys.
2. Žodis *kudlotas* meninio stiliaus tekstuose gali būti vartojamas kaip motyvuota stilistinė priemonė, siekiant sukurti autentišką vaizdą.
3. *Prižėlusio. Prižėlė.*
4. Neveikiamosios rūšies dalyviai: *pakeltas* – būtojo laiko, *žadinamas* – esamojo laiko.
5. Priesaga *-telėti*, pvz., *doelktelėti, luktelėti, pliktelėti* ir pan. *Atsakymai gali būti įvairūs*: sieja akimirkos, momento, veiksmo trumpumo reikšmė; jie žymi staigiai daromą veiksmą, kuris nurodytas pamatiniu žodžiu; jie žymi menkesnį, silpnesnį veiksmą nei tas, kuris nurodytas pamatiniu žodžiu.
6. Daiktavardžio. Ne.
7. Taip. Rodo žodžiai, su kuriais siejamas šis daiktavardis.

V UŽDUOTIS

1. Į Vilnių. Manoma, kad S. Daukantas (1793-1864) į Vilnių iš Žemaitijos keliavo du kartus, apie 1814 ir 1855 m. Granausko kūrinyje vaizduojama pirmoji kelionė jaunystėje.
2. S. Daukantas visų pirma buvo istorikas, parašęs pirmuosius Lietuvos istorijos veikalus lietuviškai, taip pat jis parengė lingvistikos ir leksikografijos (žodynai) darbų, šviečiamosios literatūros kūrinių, vertimų.
3. Išėjimo iš namų ir juodvarnių motyvas. Pasakoje mergaitė išeina ieškoti juodvarniais virtusių brolių.
4. R. Granausko rinkinio pavadinimas yra aliuzija į kito žymaus žemaičio, Motiejaus Valančiaus darbą „Žyvatai šventųjų“ pirmą lietuvišką kūrinį apie Katalikų bažnyčios šventuosius. R. Granausko rinkinyje šventieji yra paprasti pokario kaimo žmonės, moterys ir vyrai, neprisitaikę prie okupacinės tikrovės.

VI UŽDUOTIS

1. Liepiamosios ir tiesioginės nuosakos veiksmažodžiai.
2. Šie abu žodžiai yra abstraktai (ypatybių pavadinimai; reiškia ypatybes atitrauktas nuo daiktų, kuriems jos yra būdingos). *Atsakymai gali būti įvairūs*: *-ybė*, pvz., *aukštybė*, *-ystė*, pvz., *kvailystė*, *-enybė*, pvz., *retenybė*, *-uma*, pvz., *bjauruma*, *-ovė*, pvz., *įvairovė*, *-ulyš*, pvz., *nuobodulyš*, *-atis*, pvz., *senatis*, *-yba*, pvz., *laivyba*, *-astis*, pvz., *bjaurastis*, *-ata*, pvz., *sveikata*, *-ava*, pvz., *lygiava*, ir kt.
3. *Balti*; esamajame laike veiksmažodžio šaknyje rašoma nosinė *q*, plg. *bqla*. Su nosine *q*. *Atsakymai gali būti įvairūs*: *bqlanti(s)*, *bqlas*, *bqlant* ir kt.
4. Atsakymai gali būti įvairūs.

**Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio
lietuviškų mokyklų
9–12/I–IV gimnazijos klasių mokiniams**

11–12 klasės (III–IV gimnazijos klasės)

2024 m.

Miesto (rajono) etapas

Užduočių atlikimo laikas – 2 val.

.....
dalyvio kodas

Vertinimas: _____

I UŽDUOTIS

„Kai tu panorėsi melstis, eik į savo kambarėlį ir užsirakinęs melskis savo Tėvui, esančiam slaptoje, o tavo Tėvas, regintis slaptoje, tau atlygins“

Evangelija pagal Matą 6, 6

Atsakykite į klausimus:

1. Kodėl tam tikri Biblijos autoriai vadinami evangelistais? Nurodykite jų vardus. Kokia žodžio „evangelija“ reikšmė?

2. Kas žinoma apie ankstyviausiai užrašytas lietuviškas maldas?

3. Kokia Vakarų rašytoja savo žyminame kūrinyje panaudojo kambario simbolį-archetipą, aprašydama moterų dvasinės patirties, kūrybinės raiškos poreikį?

4. Kokia lietuvių rašytoja savo kūryboje namų aplinką vaizdavo kaip moters dvasinės, transcendentinės patirties erdvę? Nurodykite rašytoją ir labiausiai tai atspindintį jos kūrinį.

Vertinimas

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas).

Suma:

II UŽDUOTIS

*Aš atėjau jus perspėti, kad žemėj šviesos gęsta,
Plevendamos kaip vėjo pučiama rudens daina kimi,
Kad skausmas lyg pasenęs Don Juanas gatvėm bastosi
Ir debesys su amžinu lietum atplaukia dangumi;*

*Kad saulės nebėra... Jos vietoj tvyro aklos dėmės,
Ir tau reikės sava širdim visatos gelmėse spindėt.
Tu iš iliuzijų turėsi susikurti ją, Likimo pasmerktas alchemike,
Ir mylimos akis padangėje pasėti kaip žvaigždes,*

*Kad jos tau, paskutiniam vakarui atėjus, kristų
Į skausmo ežerus, ritmingai plūstančius širdy,
Ir kad po to jau amžinam spindėjimui į erdvę grįžtų*

*Kaip nebaigta šviesos simfonija, rami ir išdidi,
Nes akys įstabiam jos veido danguje vis tiek nuvysta,
Nors tu į auksą jas paverst beviltiškai žadi.*

Alfonsas Nyka Niliūnas, „Poetas“

Atsakykite į klausimus:

Vertinimas

1. Kokia kalbos dalis yra tekste pavartotas žodis *mylimos* (plg. *Ir mylimos akis padangėje pasėti kaip žvaigždes*)? Kokia dar kalbos dalimi galėtų būti šis bendrinei lietuvių kalbai būdingas žodis, pavartotas kitame kontekste?

2. Nurodykite, iš kokių žodžių susidarė forma *nebėra* (plg. *Kad saulės nebėra... Jos vietoj tvyro aklos dėmės*). Parašykite, kokioms kalbos dalims priklauso ją sudarantys žodžiai.

3. Tekste pavartotas junginys *Don Juanas* (plg. *Kad skausmas lyg pasenęs Don Juanas gatvėm bastosi*), nusakantis asmenį. Kokį lietuvių kalbai įprastą ir labai plačiai išplitusį vardą atitinka junginyje esantis asmenvardis? Parašykite iš junginio *Don Juan* padarytą ir lietuvių kalboje vartojamą bendrinį žodį ir pakomentuokite, kaip jis susidarė.

4. Tekste pavartota žodžio pabaigoje sutrumpėjusi veiksmažodžio bendraties forma *spindėt*. Ją tinkamai sukirčiavę parašykite, ar kirčiuojant šią veiksmažodžio formą veikia žodžio galo taisyklė. Kodėl?

5. Tekste pavartoti veiksmažodžiai *gęsta* (plg. ...*žemėj šviesos gęsta*...) ir *grįžtų* (...*į erdvę grįžtų*...), turintys nosines balse šaknyse. Parašykite, ar skiriasi (ir jeigu taip, tai kuo) nosinių balsių rašymas kitose šių veiksmažodžių formose.

6. Teksto sakinyje *Jos vietoj toyro aklos dėmės, Ir tau reikės sava širdim visatos gelmėse spindėt* raskite ilgąjį nekirčiuotą skiemenį, kuris išlieka kitose kaitomose šio žodžio formose ir tapęs kirčiuotu yra tvirtapradis (akūtinis), turintį žodį, kai sakinyje kirčiuoti ir vienskiemeniai žodžiai. Parašę šį žodį pateikite bent vieną tvirtapradiškai (akūtiškai) kirčiuojamą jo formą.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas).

Suma:

Vertinimas

III UŽDUOTIS

Kokius lietuvių literatūros ir kultūros kūrinius apibūdina šie teiginiai. Nurodykite autorių ir kūrinių:

1.

- Tai - istorinė drama.
- Joje plėtojama Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto karūnacijos tema.
- Jos autorius buvo prozininkas, dramaturgas ir poetas.

2.

- Tai - romanas. Autorė jį sukūrė išeivijoje.
- Romane daug bibliinių aliuzijų.
- Romano veiksmas vyksta tarpukario Lietuvoje, taip pat karo metais emigracijoje.

3.

- Tai - istorinis kūrinys.
- Jo autorius buvo vyskupas.
- Tai pirmas lietuviškas veikalas Lietuvos Bažnyčios istorijos tema.

Vertinimas

Vertinimas: Už kiekvieną teisingą atsakymą po 2 taškus. Už dalį teisingo atsakymo (autorius arba kūrinys) – vienas taškas.

Suma:

IV UŽDUOTIS

Atsakykite į klausimus:

Vertinimas

1. Šis miestas, kurio pavadinimas sutampa su per jį tekančios upės vardu, yra Lenkijoje, buvusioje prūsų žemėje, o pagal šį miestą vadinamas rankraštinis prūsų kalbos paminklas – žodynelis, kurį sudaro daugiau nei 800 žodžių ir jų atitikmenų, pateiktų prūsų kalbos Pamedės tarpe. Šį žodynelį pirmą kartą paskelbė Georgas Neselmanas XIX a. Koks tai miestas ir kokia kalba, be prūsų kalbos, parašyti žodynelio žodžiai?

2. Šios žodžio dalies pavadinimą pirmasis pavartojo Žemaitijoje gimęs kalbininkas, lietuvių kalbos tarmių tyrėjas, sukūręs sistemingą jų klasifikaciją, kurią vėliau patobulino Antanas Salys. Šis pavadinimas yra 1911 m. lietuviškai išleistoje šio kalbininko lietuvių kalbos gramatikoje. Šiuo terminu vadinama žodžio dalis, prie kurios pridodamas darybos formantas sudarant naujus žodžius (taip pat – ir iš vedinių). Šią kalbos dalį Antanas Baranauskas vadino liemeniu, o Jonas Jablonskis 1919 m. lietuvių kalbos gramatikoje abu šiuos terminus vartojo sinonimiškai. Kokios tai žodžio dalies pavadinimas ir kas pirmasis jį pavartojo?

3. Šis XVIII a. gimęs žmogus buvo Mažosios Lietuvos raštijos kūrėjas, Karaliaučiaus universiteto Lietuvių kalbos seminaro direktorius. Jis rinko ir tyrė lietuvių liaudies dainas, paskelbė pirmąjį lietuvių liaudies dainų rinkinį „Dainos“, išleido K. Donelaičio „Metus“. Jo mokinys buvo XIX a. Mažosios Lietuvos kalbininkas, pirmą kartą lietuvių kalbotyros istorijoje išsamiai aprašęs lietuvių kalbos priegaides, išskyręs keturias daiktavardžių kirčiuotes, o jo gramatika iki Jono Jablonskio gramatikų pasirodymo buvo išsamiausias lietuvių kalbos sandaros aprašas. Šis minėto žmogaus mokinys buvo žymus leksikografas, parašęs Lietuvių kalbos žodyną, kurį sudarė dvi – vokiečių-lietuvių ir lietuvių vokiečių kalbų – dalys, o jam duomenis rinko iš Mažosios Lietuvos lietuvių gyvosios kalbos ir spausdintų šaltinių. Kas buvo mokytojas ir jo mokinys?

4. Šis miestas, kaip ir Rėzeknė, yra rytų baltų genties, patyrusios stiprią Pabaltijo finų įtaką, teritorijoje. Šiame mieste, kuris yra abipus Dauguvos, yra mokėsi iš Rytų Lietuvos kilę rašytojai – Antanas Strazdas, Juozas Tumas-Vaižgantas, o XIX a. pabaigoje-XX a. pradžioje šis miestas oficialiai turėjo kitą vardą – Dvinskas. Koks tai miestas ir kokia senoji baltų gentis gyveno jo teritorijoje?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas).

Suma:

V UŽDUOTIS

Poetai jaučia savo mirtį, kad susimąstę ar užsisvajoję
Kas dieną rašo po amžinybės alsavimo sonetą, o su tuo
Dūmų plaukus paleidusios neigimo dvasios
Artėjimu švelnūs varpų garsai po laukus klajoja.
Ak, koks mieguistas saulėtas ruduo.
Ir spalio popietę, kai tavo kraujas liejos, –
Uždegtų sodybų dūmai tarp sproгимų vėduoklių į debesis plaukė
Virš bruzdančių ligi akiračio žmonių, ir vėjas,
Ugnies mus bloškė į geltoną lauką.
Kiekvienas lietuvis
Turėjo būti kaip Vytautas Didysis
Po mūsų jaunystės jazminų ilgesio dangum,
Kur maišėsi musės su lėktuvais.
Tawa nouson lieka ir užmiršta išmirusios tautos kalba. Dubysos
Mėtom kvepiančius žodžius kalbėjau einant pro
kapus, žiaurioj laikų tamsoj Rūpintojėlis
buvo kaip lakštingala girdėti.
Gyvenimas naktis, bet skliautai jos žvaigždėti.

Jonas Juškaitis

Atsakykite į klausimus:

1. Atidžiai perskaitykite pateiktą J. Juškaičio eilėraštį, ir nurodykite, kokiam lietuvių poetui jis yra dedikuotas. Pagrįskite savo atsakymą eilėraščio interpretacija.

2. Kaip vadinami lietuvių poetų kartos atstovai, gimnazijas baigę Nepriklausomybės praradimo išvakarėse? Nurodykite bent du šios grupės atstovus.

3. Ką reiškia eilėraštyje cituojama frazė *Tawa nouson*?

Vertinimas

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas).

Suma:

VI UŽDUOTIS

Kitoje krautuvių pusėje klestėjo malkų ir šieno turgus. Ten triukšmo ir derybų mažiau, nebent prie vežimų su visokiausia namų apyvoka ir padaryne. Krautuvių gale, tarp kelių nuolatinių būdelių su niekais, tarp gelžininkų, klumpių dirbėjų, keporninkų, rimorių ir muzikantų, patogiai įsitaisęs bobturgis. Ant kėdelių, ant rankinių vežimėlių ir rogučių, stačiai ant žemės išdėstytos sėklos, žolės, vaistažolės, šaknelės, svogūnų pynės, džiovintų grybų virtinės, gyvačių išnaros ir kita gausi Dievo dovana, surinkta ir surūšiuota iš laukų, pelkių ir sodų. Ir gelžininkas Akermanis čia garsino savo spynas, ir klumpininkas Paleckas daužė medinius padus, įrodydamas jo naudojamo medžio stiprybę, ir galando peilį į peilį baltai apsitaisęs dešrų dirbėjas Smilga, vadinamas Bekonu. Ir suko rylą nušiuręs žmogutis, ir plėšė gerklę medinkojis ūsočius su laimės ratu, ir šalia jo dėliojo ant dėžutės dangčio krakmolinius saldinius su skrybėle ir kauline apikakle vyriokas, rėkdamas:

- Pora – lična! Pora – lična! Kas daugiau, kas daugiau!

Marius Katiliškis, „Miškais ateina ruduo“, ištrauka

Atsakykite į klausimus:

Vertinimas

1. Tekste raskite daiktavardžius su priesaga *-(i)ninkas* ir pakomentuokite, kas reikšmės požiūriu sieja šiuos darinius ir iš kokios kalbos dalies žodžių jie padaryti? Iš kokių kitų kalbos dalių žodžių dar yra daromi priesagos *-(i)ninkas* vediniai? Nurodykite bent vieną kalbos dalį ir pateikite darinio pavyzdį.

2. Įvardykite, kas be intonacijos į sudėtinį sakinį *Ir gelžininkas Akermanis čia garsino savo spynas, ir klumpininkas Paleckas daužė medinius padus, įrodydamas jo naudojamo medžio stiprybę, ir galando peilį į peilį baltai apsitaisęs dešrų dirbėjas Smilga, vadinamas Bekonu* jungia jo dėmenis? Parašykite bent vieną atvejį, kokiais kitais elementais gali būti jungiami tokio paties sudedamojo sujungimo dėmenys į sudėtinį sakinį.

3. Pakomentuokite, kodėl dešrų dirbėją vadino Bekonu (plg. ... *dešrų dirbėjas Smilga, vadinamas Bekonu*). Kodėl šis žodis parašytas didžiąja raide?

4. Kokia kalbos dalis yra tekste vartojamas žodis *nebent* (plg. ...*mažiau, nebent prie vežimų su visokiausia namų apyvoka...*)? Kokią funkciją atlieka šios kalbos dalies žodžiai sakiniuose?

5. Ar įprastas bendrinei lietuvių kalbai tekste vartojamas žodis *apikaklė* (plg. ...*kauline apikakle vyriokas...*)? Ar tekste yra daugiau žodžių, kurie nerekomenduojami vartoti viešojoje bendrinėje lietuvių kalboje?

6. Kūrybiškai pasinaudoję pateiktu tekstu, parašykite bent 8 sakinių publicistinio pobūdžio tekstą apie XX a. pirmos pusės Lietuvoje vykusius turgus. Bent 4 Jūsų sakiniuose turi būti pavartotos sudėtinės veiksmažodžių formos, sudarytos iš tiesiogine, tariamąja ar liepiamąja nuosaka pavartoto veiksmažodžio *būti* ir neveikiamosios rūšies esamojo laiko dalyvio (pvz., *buvo žinomas*), neveikiamosios rūšies būtojo laiko dalyvio (pvz., *būdavo paminėtas*) ar veikiamosios rūšies būtojo kartinio laiko dalyvio (pvz., *būtų pirkęs*). Tekste pavartotas sudėtinės veiksmažodžių formas pabraukite ar paryškinkite.

Vertinimas:

1-5 klausimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas).

6 klausimas: 0 (atsakymas neteisingas), 2-5 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas, priklausomai nuo atliktos užduoties kokybės), 6 (atsakymas teisingas).

Suma:

**Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų
9–12/I–IV gimnazijos klasių mokiniams**

**11–12 klasės (III–IV gimnazijos klasės)
Rajono (miesto) etapas
2024 m.**

ATSAKYMAI

Maksimalus taškų skaičius: 56

I UŽDUOTIS

1. Evangelistais vadinami autoriai, kurių evangelijos, pasakojimai apie išganingą Jėzaus Kristaus, Dievo sūnaus, istoriją, yra įtrauktos į Biblijos kanoną. Tai –Jonas, Lukas, Matas ir Morkus. Evangelija graikų kalba reiškia „gerąją naujieną“.
2. Seniausi lietuviškų maldų (poterių) rankraščiniai užrašymai yra rasti 1503 m. Strasbūre išleistos religinės knygos, kuria naudojosi Lietuvos pranciškonų vienuoliai, parašėse. Manoma, kad jie ten įrašyti pirmajame XVI a. ketvirtyje.
3. Virginija Vulf (Virginia Woolf), *Savas kambarys*. Kambario simboliką rašytoja plėtoja ir savo romane *Ponia Delovej*.
4. Šatrijos Ragana, *Sename dvare*.

II UŽDUOTIS

1. Daiktavardis. Būdvardžiu (ar dalyviu).
2. *Nebėra: nebe* (dalelytė) + *yra* (veiksmažodis).
3. *Jonas. Žodis donžuanas. Atsakymai gali būti įvairūs*: tikrinė leksika virto bendrine, nes suabstraktėjo semantinis turinys, prasiplėtė vartojimo sfera.
4. *Spindėt*. Ne. Susidaro antrinės galūnės, kurios išlaiko nesutrupėjusio žodžio kirčio vietą ir priegaidę.
5. Taip, skiriasi. Veiksmažodžio *gesti* formose *ę* rašoma tik esamojo laiko šaknyse (ir iš esamojo laiko sudarytose kitose formose), o *į* rašoma visose veiksmažodžio *grįžti* formose.
6. Skiemuo: *šir-* (*širdim*). *Atsakymai gali būti įvairūs: širdžiai* (vns. N.), *širdį* (vns. G.), *širdys* (dgs. N.), *širdis* (dgs. G.).

III UŽDUOTIS

1. Balys Sruoga „Milžino paunksmė“.
2. Birutė Pūkelevičiūtė, „Aštuoni lapai“.
3. Motiejus Valančius, „Žemaičių vyskupystė“.

IV UŽDUOTIS

1. Elbingas, vokiečių k.
2. Kamienas, Kazimieras Jaunius.
3. Liudvikas Rėza, Frydrichas Kuršaitis.
4. Daugpilis, latgaliai.

V UŽDUOTIS

1. Eilėraštis dedikuotas Vytautui Mačerniui. Jame yra tiesioginių frazių iš Mačernio „Rudens“ ir „Žiemos“ sonetų (eilutės pasviruoju šriftu), plėtojama „Rudens“ soneto poetinė atmosfera. Be to, eilėraštyje yra nuorodų į Mačernio žūtį 1944 m. spalį, ištikusią jį gimtuose kraštuose, Žemaičių Kalvarijoje.
2. Žemininkai (Henrikas Nagys, Alfonsas Nyka-Niliūnas, Kazys Bradūnas, Vytautas Mačernis, Bronius Krivickas ir kt.).
3. Tai – malda „Tėve mūsų“ prūsų kalba.

VI UŽDUOTS

1. *Atsakymai gali būti įvairūs*: visi žodžiai yra asmenų pavadinimai, nusako žmonių veiklą, amatą; iš daiktavardžių. *Atsakymai gali būti įvairūs*: iš būdvardžių, pvz., *pėstininkas*, iš skaitvardžių, pvz., *antrininkas*, ir kt.
2. Jungia (kartojamieji) jungtukai *Ir..., ir..., ir...*. *Atsakymai gali būti įvairūs*: jungtukais *nei... nei, tai... tai*.
3. Dešrų dirbėją vadino Bekonu, nes žodis bekonas, reiškiantis iki tam tikro svorio nupenėta kiaulė, savo reikšme yra tiesiogiai susijęs mėsa (iš kurios daromos dešros). Bekonas yra pravardė ir priklauso tikriniams žodžiams, kurie rašomi didžiąja raide, siekiant juos atskirti nuo bendrinių žodžių.
4. Dalelytė. Suteikia sakiniams papildomų reikšmės atspalvių.
5. Ne. Taip.
6. Atsakymai gali būti įvairūs.